

Píše Jiří Flaišman

(E*forum, 03. 10. 2012)

Výzkum v oblasti kulturně-politických styků mezi českými umělci, novináři a politiky a skupinou vídeňských intelektuálů a politiků soustředěných kolem revue Die Zeit vyústil v posledních letech ve vydání hned dvou publikací, které vznikly v okruhu pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Lucie Kostrbová ve své obsáhlé monografii Mezi Prahou a Vídní (Academia 2011) zkoumala vztah vídeňské moderny k českému prostředí zejména prostřednictvím osobnosti J. S. Machara. Tatáž badatelka ve spolupráci s Kurtem Ifkovitsem a Vratislavem Doubkem připravila rozsáhlý, detailními studiemi uvozený, výběr z korespondence a článků revue Die Zeit (Die Wiener Wochenschrift Die Zeit /1894–1904/ als Mittler zwischen der Tschechischen und Wiener Moderne, MÚaA AV ČR – Österreichisches Theatermuseum 2011). K těmto pracím letos přibývá publikace posledního z jmenovaných badatelů, obracející se tentokrát k širší veřejnosti – je jí knižní vydání studie historika **Vratislava Doubka**, pracovníka Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Ústavu politologie FF UK, **Moderna, realisté a Die Zeit**, která vychází jako 46. svazek Knižnice Dějin a současnosti (Nakladatelství Lidové noviny 2012).

Nová kniha navazuje na Doubkův úvod k německému výběru z Die Zeit, jež autor pro české publikum přepracoval a doplnil. V synteticky pojatém výkladu, který zahajuje stručné uvedení do situace česko-rakouských vztahů sklonku století, ale i s přesahem hluboko do 19. století, Doubek sleduje proměny střetu mezi staročechy a mladočechy, následný nástup pokrokářů a později realistů a novorealistů (Kaizl, Kramář, Masaryk), aby se nakonec soustředil na „námluvy“ posledně jmenovaných se skupinou příslušníků vídeňské moderny sloučených kolem redakce revue Die Zeit. Jelikož Doubek podává syntetizující přehled a píše s ohledem na nesespecializovaného čtenáře, může si dovolit nezatěžovat svůj text odkazy na odbornou literaturu, o to hojněji však cituje z dobových pramenů, což se jako zvláště cenné jeví v případě popisu vývoje vztahu Masaryka k vídeňské revui. Tyto vazby jsou dobře viditelné za pomoci dochované korespondence s J. S. Macharem, který na sebe vzal úlohu koordinátora spolupráce.

Doubek ve svém výkladu dospívá k významné tezi, když ze styků s vídeňskými zeitisty a okruhem novorealistů vyvozuje, jaký byl vlastně Masarykův náhled na myšlenku jednotného rakouského státu. Zatímco dosavadní výklady chápaly Masarykovo jednání před první světovou válkou jako konstruktivní opozici a válečné události pak jako zlom, který Masaryka přivedl na stranu protirakouského odboje, Doubek upozorňuje na jeho postupný odklon od Rakouska již od samých 90. let: „Masarykovu linii je třeba vnímat jako stupňující se principiální opozici. Masaryk zůstával rakouským politikem v době

před válkou, protože chtěl být politikem, nikoli proto, že chtěl být a zůstal rakouským politikem. Rozešel se s Rakouskem, k němuž měl vnitřně blízko právě jen na počátku devadesátých let“ (s. 73). Právě na jeho příkladu, ale i na jednání dalších českých politiků i jejich vídeňských protějšků Doubek dokládá nemožnost sblížení v projektu mezinárodní spolupráce při budování nové politické koncepce v rámci Rakouska. Pro takové sblížení nebyly v danou chvíli podmínky, lišily se cíle, ale odlišná byla již východiska, hledání společné cesty přicházelo v době, kdy sílily tendence sblížování se na poli politických programů pod taktovkou zájmových či profilovaně ideových skupin. To mělo – jak Vratislav Doubek trefně konstatuje – opačný efekt: „...nositelé a propagátoři ideálu moderny se pletli v jednom klíčovém předpokladu, víra v poznání a posílení jednotlivin-regionů nevedla a nemohla vést k síle celku, ale k jeho atomizaci“ (s. 76). Právě v takto vnímavé analýze soudobého středoevropského kulturně-politického klimatu, kdy se jasně akcentuje spojení ideálů moderny se vzrůstajícími požadavky politického nacionalismu, leží největší zisk Doubkovy práce. Tento Doubkův výklad doplňuje – pro prokreslení dobového kontextu – v poslední třetině svazku přetištěná známá anketa z pátého ročníku Pelclových Rozhledů sociálních, politických a literárních (1895–1896), která vycházela na pokračování pod názvem Dohodnutí Čechů s Němci.

Přesto – anebo právě proto – že je publikace určena širším čtenářským vrstvám, nelze nevytknout, že materiály v její druhé části jsou zveřejněny bez jakékoli ediční zprávy. Scházejí tak především informace o tom, podle jakých zásad byl text edičně připraven. Takový přístup – i v edicích obracejících se k širokým čtenářským vrstvám – vzbuzuje nedůvěru. Na druhé straně lze pochopit rozhodnutí minimalizovat vysvětlivkový aparát, který se soustřeďuje na dvouřádkové biografické údaje účastníků ankety. Knize se pak bohužel nedostalo ani dobré redakční péče, což se projevilo jak v řadě nejednotností (mj. na rovině pravopisné – např. psaní impuls vedle impulz), tak i v četném výskytu tiskových omylů.